

Mission Teacher
Мисия учител

ОГРАМОТЯВАНЕ В МУЛТИКУЛТУРНАТА КЛАСНА СТАЯ – РЕАЛНОСТ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Магдалена Атанасова

Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“

Резюме. Чрез анкета с начални учители, ограмотяващи деца от начална училищна възраст от ромски етнически произход, се извеждат основни предизвикателства в процеса на овладяване на българската писменост и се систематизират съответни изводи и препоръки.

Keywords: liquidation of illiteracy; roma; primary school age; challenges

Главна ценност в съвременния свят е грамотността, разбрана като грамотност в широк смисъл – езикова грамотност (literacy), математическа грамотност (numeracy), грамотност в областта на природните науки и технологиите и пр.

Водеща роля има езиковата грамотност (literacy), тъй като тя е фундамент за овладяване на всяка друга грамотност. В основата ѝ са компетентности, свързани с четене и писане на родния език или на езика, официален за дадена страна, но също така и други компетентности – по слушане и по говорене. Става дума за „способността на човека да идентифицира, да разбира, да интерпретира, да създава, да обменя, да общува,... като използва отпечатани и написани на ръка материали, свързани с различни видове контекст“⁽¹⁾.

„Езиковата грамотност (literacy) е основно човешко право и основна човешка отговорност. Тя е генератор на личен и на обществен просперитет. Езиковата грамотност (literacy) има решаваща роля за способността на човека да се учи и развива през целия живот, да участва пълноценно в общността и обществото, към което принадлежи, и да живее независимо, отговорно и успешно. Тя е инструмент за намаляване на бедността и дискриминацията, за стимулиране на интелигентния, устойчив и приобщаващ растеж, заестостта, социалното включване и гражданската активност“ (Mandeva, 2017: 11).

По тази причина формирането на умения за писмено общуване на официалния български език е център на образователните усилия от първата година на ученика в училище. Проблемът е изключително актуален в мултикултурната класна стая, тъй като изследвания доказват, че неграмотността и

малограмотността са тревожен феномен, особено силно изразен сред етническите малцинствени групи у нас²⁾.

В очертания контекст се откроява **обектът на изследване**: ограмотяване в мултикултурната класна стая с фокус ученици роми.

Предмет на изследване са: актуални предизвикателства пред ограмотяването в мултикултурната класна стая с фокус ученици роми.

Целта е: на базата на анкета с начални учители, ограмотяващи деца от ромски етнически произход, аргументирано да се изведат основни предизвикателства в процеса на овладяване на българската писменост и да се систематизират съответни изводи и препоръки.

Очакването е: да се повиши ефективността на ограмотяването в мултикултурната класна стая с фокус ученици роми.

Ползвани **методи на изследване** са:

- теоретичен анализ и синтез на научна литература и документи;
- анкета;
- количествен и качествен анализ на емпирични данни.

Метаметод по отношение на останалите методи е анкетата.

През април 2017 г. е проведена **анкета** със сто начални учители от област Плевен, ограмотяващи ученици от ромски етнически произход³⁾. Не е правен специален подбор на респондентите.

Анкетата е анонимна. По форма е писмена. Структурирана е в три части: уводна, основна, заключителна част. В уводната част се установява контакт с анкетирания, излагат се целите на анкетирането и се дават указания за попълване на анкетната карта. В основната част са поместени три въпроса. По форма те са закрити. Според съдържанието са за мнение, отношение, оценка във връзка с поставени проблеми. В заключителната част се получава информация за анкетирания – месторабота (училище, град/село), клас, в който се преподава, пол, възраст, педагогически стаж, степен на висше образование (ОКС „бакалавър“/„магистър“).

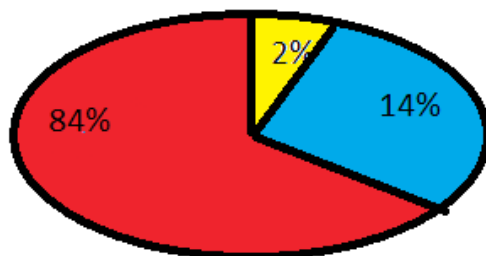
След логическа обработка на попълнените анкетни карти се извършва количествен и съдържателен анализ на събраните емпирични данни. Резултатите се илюстрират графично. Достига се до обосновани изводи и препоръки.

Тъй като няма съществени разлики в отговорите на анкетираните лица предвид техния пол, възраст, педагогически стаж, степен на висше образование (бакалавър/магистър), получените данни няма да бъдат анализирани диференцирано.

Първият анкетен въпрос е: Кое е най-сериозното затруднение, което срещате при ограмотяването на деца от етнически малцинствени общности у нас с акцент ромски етнически групи?

Възможните отговори са: А. Недостатъчно развити умения за устно общуване на официалния български език като „ключ“ за „влизване“ в писмеността; Б. Неправилно четене – буквуване, размяна на звукове/букви в думата и др. под.; В. Четене без разбиране; Г. Друг отговор.

Получените резултати са:

Фигура 1. Обобщени емпирични данни от първи анкетен въпрос

Легенда:

А. Недостатъчно развити умения за устно общуване на официалния български език като „ключ“ за „влизване“ в писмеността – 84%

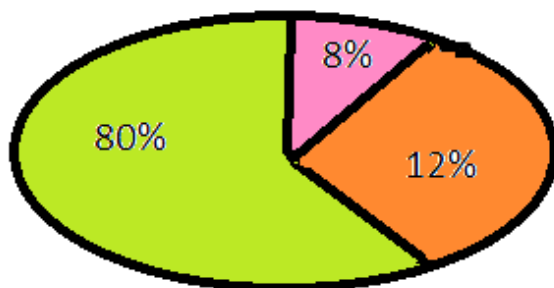
Б. Неправилно четене – буквуване, размяна на звукове/букви в думата и др. под. – 14%

В. Четене без разбиране – 2.00%

Вторият анкетен въпрос е: Срещате ли подкрепа от родителите в усилията за ограмотяване на малкия ученик?

Възможните отговори са: А. Да; Б. По-скоро да; В. Не; Г. По-скоро не; Д. Друг отговор.

Получените резултати са:

Фигура 2. Обобщени емпирични данни от втори анкетен въпрос

Легенда:

В. Не – 80%

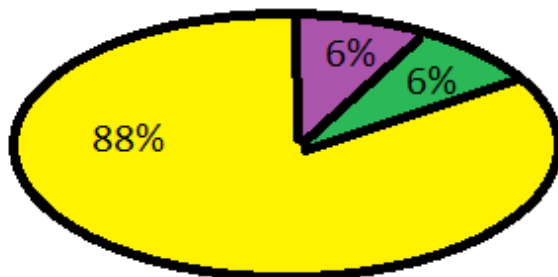
Г. По-скоро не – 12%

Б. По-скоро да – 8%

Третият анкетен въпрос е: Разполагате ли с утвърдени от МОН специализирани учебни пособия за ограмотяване на деца на официалния български език като втори език?

Възможните отговори са: А. Да; Б. По-скоро да; В. Не; Г. По-скоро не; Д. Друг отговор/Без отговор.

Получените резултати са:

Фигура 3. Обобщени емпирични данни от трети анкетен въпрос

Легенда:

В. Не – 88%

Г. По-скоро не – 6%

Б. Друг отговор (не мога да преценя) – 6%

В контекста на графично представените сведения от проведената анкета ще се изведат обобщения, изводи, препоръки. Ще се открие перспектива на изследователска работа.

Обобщения

1. Обобщените данни от първия анкетен въпрос доказват по категоричен начин, че най-сериозното затруднение, което срещат анкетираните учители при огранотияването на деца от етнически малцинствени общности у нас с акцент ромски етнически групи, е свързано с недостатъчно развити умения за устно общуване на официалния български език като „ключ“ за „влизане“ в писмеността.

2. Обобщените сведения от втория анкетен въпрос показват, че в повечето случаи образователната институция не може да разчита на родителска подкрепа при огранотияването на деца от етнически малцинствени общности у нас – роми.

3. Обобщените данни от третия анкетен въпрос сочат, че анкетираните учители не разполагат с утвърдени от МОН учебни помагала, подпомагащи огранотияването на учениците роми чрез диференцирана методическа грижа.

Изводи

1. Изграждането на умения за писмено общуване на официалния български език е център на образователните усилия от първата година на ученика в училище. Проблемът е изключително актуален в мултикултурната класна

стая, тъй като изследвания доказват, че неграмотността и малограмотността са тревожен феномен, особено силно изразен сред етническите малцинствени групи у нас, в частност ромски общности.

2. Учениците роми срещат сериозни затруднения в процеса на ограмотяване. Основна бариера са недостатъчно развитите умения за устно общуване на официалния български език. Това, на свой ред, препятства успешното „влизане“ в писмения код. Значимият извод е: неотложна е диференцирана методическа работа с цел осигуряване на равен достъп до образование и качествено образование на всяко българско дете без значение от неговия етнос, първи език и култура.

3. Партньорството между образователната институция и семейството е от решаващо значение при ограмотяването на малкия ученик, особено в мултикултурната класна стая, в частност при ромските деца. Очертаваща се тенденция е дистанциране на родителя от езиковото образование на детето. Не може единствено училището да носи отговорност за тази негативна реалност, но негов е ангажиментът да полага ежедневни, системни усилия за изграждане на сътрудничество между образователната институция и семейството с цел устойчиво и удовлетворително ограмотяване на малкия ученик.

Препоръка

Неотложно е разработване и внедряване в практиката на специализирани учебни помагала, подпомагащи ограмотяването на учениците роми.

Перспективи на изследователска работа

Представеното изследване е основа за разширяване на извадката, обогатяване на получените резултати, обобщения и изводи и провеждане на експериментална работа по проучвания проблем.

NOTES/БЕЛЕЖКИ

1. Национална стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността (2014 – 2020). МОН, 2014. – <www.mon.bg> (18. 05. 2017).
2. 25% от българите – в културно рето. <<http://www.vesti.bg/bulgaria/obshtestvo/25-ot-bylgarite-v-kulturno-geto-6040408>> (18. 05. 2017).
3. Анкетирането е проведено по време на тренинг с начални учители от област Плевен – „Четем заедно в мултикултурната класна стая“, 1 – 2 април, 2017 г., ОУ „А. Страшимиров“, с. Бохот.

REFERENCES/ЛИТЕРАТУРА

Mandeva, M. (2017). *Metodika na obuchenieto po bulgarski ezik i literatura v I – IV klas. Nachalno ogramotiavane*. V. Tyrnovo: UI „Sv. sv. Kiril i Metodii“, 2017. [Мандева, М. (2017). *Методика на обучението по български език и литература в I – IV клас. Начално ограмотяване*. В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“].

LITERACY IN THE MULTICULTURAL CLASSROOM – CURRENT CHALLENGES

Abstract. Through a survey with primary teachers, who are educating children of Roma ethnic origin from their very first day at the primary school, are emerging basic challenges in the process of mastering the Bulgarian script. Systematization of conclusions and recommendations are made.

✉ **Ms. Magdalena Atanasova, Student**

Faculty of Education
St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Tarnovo
Veliko Tarnovo, Bulgaria
E-mail: magdalena_pm95@abv.bg